

نگاه

مروری بر کتاب «فن و هنر داستان‌نویسی»

برای نویسندگی باید شکار چی شوید

جواد لنگریان: اگر تصمیم دارید اولین داستان خود را به نگارش دریاورید، با اتوکروزه، استاد روان‌شناسی و مهارت‌های نویسندگی در آلمان در کتاب «فن و هنر داستان‌نویسی یا چگونه زندگی را در زبان بیان کنیم» همراه شوید. اتوکروزه با تمرین‌های ساده و کارآمد، مخاطب را آماده برای نوشتن اولین داستان می‌کند. کتاب در اولین فصل خلاصه‌ای اجمالی از رهیافت‌های مختلف داستان‌نویسی ارائه می‌کند. فصل دوم مقدمه‌ای درباره نظریه روایت است. مضامین اصلی این فصل در باره بخش تشریح شده‌اند تا روشن کند برای فهم چیستی داستان‌نویسی، واکاوی و دانستن چه وجوهی لازم است. فصل سوم شروع کار نویسندگی است. پس از طرح مسئله‌ای کوتاه درباره مشکلات اولیه، موقعیتی مهیا می‌شود که خواندان متون داستانی بنویسید. با این کار فرد استعداد داستان‌گویی طبیعی خود را می‌یابد. فصل چهارم درباره «خدمه راوی» یا شخصیت‌های داستانی نویسنده است. این فصل نشان می‌دهد که چگونه می‌توان شخصیت‌های داستانی را طراحی کرد و قابلیت‌های‌شان را آزمون. «خواندان شخصیت‌هایی را طراحی می‌کنید و درمی‌یابید که چگونه می‌توان به آنها جان بخشید». فصل پنجم، فری روایت را معرفی می‌کند و توضیح می‌دهد که چگونه شخصیت‌های طراحی‌شده در فصل چهارم در زمینه یک روایت قرار می‌گیرند. در قالب متون داستانی کوتاه نکاتی در این زمینه‌ها آموزش داده می‌شود؛ چگونه شخصیت‌ها به کنش واداشته می‌شوند و مونولوگ‌های درونی، توصیف‌ها و دیالوگ‌های‌شان شکل می‌گیرد. فصل ششم به ساختار داستان می‌پردازد، اینکه چگونه سگ‌بنای روایت‌ها گذاشته می‌شود. درحالی‌که قبل از این فصل فقط عناصر منفرد داستانی مدنظر بوده‌اند، در این فصل عملا داستان به جریان می‌افتد و موقعیتی مهیا می‌شود تا اصول مختلف ترکیب‌بندی به آزمون گذاشته‌شود. در فصل هفتم با برخی از ابعاد هنری نویسندگی آشنا می‌شویم؛ مواردی مانند شکل‌دهی به فرایند نوشتن، یافتن مواد و مضامین داستانی مناسب و بازنویسی و پرداخت متون. در فصل آخر یعنی هشتم هم یک بار دیگر مبانی نویسندگی مرور می‌شوند و مضامین مهم مرتبط با بحث مطرح می‌شود.

از نگاه اتوکروزه، نوشتن روایت‌ها فقط یک کنش نیست، نوعی سبک زندگی است؛ نوشتن کیفیتی مراقبه‌گونه دارد. همه چیز متمرکز بر دست‌هایی است که درحین نوشتن حرکت می‌کنند. زبان کانونی یکپارچه می‌سازد که زندگی در آن تجلی می‌یابد. احساسات، تصاویر، ایده‌ها، تفکرات، صدا، حرکت و همه چیز به زبان منتقل شده و با یکدیگر ارتباط می‌یابند. اگر موفق شویم که این انتقال را به موفقیت انجام دهیم، در جریان نوشتن قرار داریم و احساس خلاقیت می‌کنیم. در این راستا کروزه خاطر نشان می‌کند: اگر می‌خواهید به صورت جدی نویسندگی را ادامه دهید، باید کلکسیونر و شکارچی شوید.

به عقیده کروزه در عصری که فیلم‌ها همه ماجراها را به‌تمامی شکار کرده‌اند، فقط جهان درون و زندگی شخصی تأمین‌کننده اصلی مواد داستانی است. و به این ترتیب او منابعی ارائه می‌کند که ممکن است بتوانید در آنها مواد داستانی مناسبی پیدا کنید. الف- زندگی روزمره: معمولا زندگی روزمره آن‌قدر بارز از تلقی نمی‌شود که نقطه عزیمت روایت‌های تخیلی قرار گیرد. ما دوست داریم روایت‌های‌مان جذاب باشند و روزمرگی آن‌قدر مستعمل و فرسوده است که ما از آن الهام نمی‌گیریم. اما قضیه عکس است. موضوع این نیست که ما درباره چه چیزی بنویسیم، بلکه مهم این است که چگونه و با چه دیدگاهی بنویسیم. ب- بهره‌گیری از دوران کودکی: کودکی منبع پایان‌ناپذیری است که از بطن آن مضامین، ایده‌ها و مواد داستانی نابی به دست می‌آید. اکنون دوباره مسئله بر سر این است که آدم کودکی‌اش را از چه منظری بنگرد. وقتی دوران کودکی‌تان را در پی مضامین می‌کاوید به اشتیاق‌ها، آرزومندنی‌ها و یگانگی‌های بسیار کوچکی توجه کنید که از آنها دل نمی‌کنید... ج- تاریخ خانوادگی: شما جد پدری‌ای نداشتید که همیشه داستان‌هایی عجیب‌وغریب تعریف می‌کرد؟ فاصله زیادی را در دریا شنا کرده باشد یا یکه‌وتنها به بیابان زده باشد؟ اینها هم مواد داستانی‌اند. این داستان‌ها را یادداشت کنید و ببینید از بطن‌شان چه چیزی به دست می‌آید. د- جمع‌آوری سرآغازها: بسیاری از نویسندگان از جمله‌های آغازین زبان روزنامه‌نگاری که «لید» خوانده می‌شود، الهام می‌گیرند. لید، پیش‌درآمدی است که راه ورود خوانندگان را به متن اصلی می‌کشاید. همین لید به نویسندگان کمک می‌کند که متنی خلق کنند. برای مثال چند لید را از دفترم بازگو می‌کنم: پدرم از خانواده‌های اشرافی مجارستان بود؛ حالا با دو بلیت تور مسافرت دریایی دوفتره چه کنم؛ و یوهانس و پولیا هر دو به انتخاب‌های اشتباه‌شان معروف بودند. حالا با هم ازدواج کرده‌اند. این جمله‌های آغازین مانند دروازه‌هایی‌اند که در پس‌شان شهری پنهان است. اغلب خیلی زود مشخص می‌شود که در پس این دروازه‌ها چه جهانی نهفته است. ه- جمع‌آوری شخصیت‌های داستانی: آدم‌هایی که دوست دارید درباره‌شان بنویسیم، همه جا با ما مرآده دارند و خوب است تعدادی از آنها را ترسیم کنیم. مهم‌ترین نکته این کار توصیف دقیق است؛ چه چیز این شخصیت‌تغییرناپذیر است؟ چه چیزی در وجودش می‌درخشد؟ لباس، رفتار، زبان یا طرز راه‌رفتن. برای هر کدام از مشخصه‌هایش یک جمله بنویسید. و- نقطه عطف مهیج: نیازی نیست که برای داستان‌های‌تان جمله‌های آغازین جمع‌آوری کنید، نقاط عطف مهیج مهم‌ترند. در اخبار روزنامه‌ها به دنبال نقاط عطفی باشید که مناسب داستان باشند. شما در مقام نویسنده، برخلاف خبرنگاران آزادید که پیشامدها را دوباره سازماندهی کنید، آنها را به مکان دیگری ببرید و شخصیت‌های‌تان را در آنها بگنجانید. ز- تحقیق نظام‌مند: هر چه بخواهید هدف‌مندتر بنویسید، تحقیق مهم‌تر می‌شود. اگر بخواهید شخصیت داستانی عینک‌سازی خلق کنید، باید بدانید کار روزانه‌اش چیست، چه ابزارهایی به کار می‌برد و شغش با چه مفاهیمی مرتبط است. از طریق جزئیات می‌توان عینک‌ساز را زنده کرد. مهم‌ترین ابزارهای تحقیقی عبارت‌اند از دایره‌المعارف‌ها، منابع تخصصی و اینترنت. ح- مصاحبه‌ها: بهترین راه آموختن از زندگی مردم، مصاحبه با آنهاست. اگر به مردم بگویید که به تجارب زندگی‌شان علاقه‌مندید، با کمال میل در مصاحبه شرکت می‌کنند... ط- مکان‌ها: توصیف چشم‌اندازها، شهرها، ایستگاه‌ها و سایر جاها مستلزم این است که آنها را از «منظر خودمان» بشناسیم. اساسا وقتی رویه‌روی ایزه موضوع توصیف قرار داریم، توصیف آسان‌تر است تا اینکه بعدا به‌کمک حافظه آن را روی کاغذ بیاوریم.

فن‌وهنر داستان‌نویسی

یا چگونه زندگی را در زبان بیان کنیم

اتوکروزه

ترجمه پیمان کی‌فرخی

نشر اختران

برگ سبز پژو ۴۰۵ خاکستری مدل ۱۳۹۴

به شماره پلاک ۶۸ایران ۲۵۷۱۸م

شماره شاسی NAAM۰۱CE۳FK۵۱۰۴۵۸

و شماره موتور۷۱۷۳۸۸۰۴K۱۲

به نام مهسا بزرگر با کد ملی ۸۱۵۹۹۰۴۸۲۰

در ۱۴۰۴/۹/۲۰ مفقود شده و فاقد اعتبار است.

نادر شهریوری (صدقی)

«تکرار» از جمله اصطلاحاتی است که گویی نفس تکرارش وجدان‌هایی را آسوده می‌سازد. مانند «تکرار» ایدئولوژی یا تنش یا تکرار پایان تاریخ و مواردی مشابه که در دهه‌های اخیر از جمله بحث‌انگیزترین مباحث علوم سیاسی به‌ویژه بعد از سقوط شوروی (۱۹۹۱) و پایان جنگ سرد بوده و کمکان نیز هست. فوکویاما، ایده‌پرداز «پایان تاریخ»، بر این باور بود که بعد از جنگ سرد دیگر هیچ رقیب جدی‌ای برای «اتوپایی‌ترین» شکل حکومت که از نظرش «اقتصاد بازار آزاد» است، وجود نخواهد داشت و گویا جهان با چنین دستاوردی «نهایی‌ترین شکل حکومت انسانی» را تجربه می‌کند.

«روایت‌های کلان» چنان‌که پست‌مدرن‌ها می‌گویند تنها اختصاص به دوره اخیر ندارد، بلکه بسیاری از ایده‌های تحقیق‌یافته از انواع روایت‌های کلان شکل گرفته است. تا قبل از انقلاب فرانسه (۱۷۸۹) روایت کلان اندیشمندان و ایده‌پردازان بر این مبنا استوار بود که همه چیز خردمندانه در حال پیشرفت است و هیچ ابهامی با وجود کشفیات و اختراعات چیزهای نو وجود نخواهد داشت. با انقلاب فرانسه جهان مسیر دیگری را آغاز کرده و روایت کلان روشنگری حتی برای مدتی کوتاه به محاق می‌رود. گسترش آرمان‌های افقی با همان برابری انسان‌ها از جمله نتایج انقلاب فرانسه بود و در اصل شکل تازه‌ای از مناسبات به وجود آمد که تا قبل از آن سابقه نداشت. به‌تدریج انقلاب فرانسه به‌مثابه یک «سرفصل» خود به روایتی کلان بدل شد. ژان ماری گنو، از تحلیل‌گران معاصر، بر این باور است که روایت کلان انقلاب فرانسه تا مقطع ۱۹۸۹ ادامه یافت. او سال ۱۹۸۹ را نقطه پایان عصری می‌داند که با انقلاب فرانسه در ۱۷۸۹ میلادی نه‌آدینه شده بود. علاوه بر این، او پایان تنش یا چنان‌که می‌گوید، پایان ایدئولوژی را پایان روایت «دولت-ملت»‌ها نیز تلقی می‌کند؛ به این معنا که ازجمله نتایج انقلاب فرانسه تحقق علمی ایده دولت-ملت بود که براساس آن دولت‌های برآمده از نهادهای ملی خود به ابزاری مهم در سیاست بین‌الملل برای تأثیرگذاری بر سایر کشورها بدل می‌شوند و حال که از نظرش به پایان روایت انقلاب فرانسه رسیدیم، تداوم پروسه دولت-ملت نیز متغنی می‌شود. بسیاری از جمله گنو، دو کلان‌روایت سیاسی را به موازات هم پیش می‌برند: کلان‌روایت دولت-ملت و کلان‌روایت امپراتوری. روایت «دولت-ملت» را می‌توان شکل عملی و استمرار معاهده وستفالیای تلقی کرد. معادله وستفالی در قرن هفدهم میلادی براساس یک معاهده صلح میان دولت‌ها یا در واقع میان دربارهای هر کشور و نه مردم در اروپا شکل گرفت که برطبق آن جهان شامل ملت-دولت‌هایی است که بازیگران اصلی روابط بین‌الملل محسوب می‌شوند که در محیطی تنش‌آلود درصدد پیشبرد اهداف خویش‌اند. این معاهده اگر چه در زمانه خود گامی به سمت جلو بود

شکل‌های زندگی؛ چگونه راست پیشگویی می‌کند؟

افسانه پایان سیاست

و گاه مانع از تجاوزات آشکار کشورهای متجاوز می‌شد، اما در همه حال نمی‌توانست چندان مانعی جدی برای سیاستی شود که با تنش و جنگ توأم است. از این نظر گنو و همفکرانش که در جست‌وجوی جهان بدون تنش بودند، تداوم مدل وستفالیا یا به تعبیر دیگر تحقق پروسه دولت-ملت را دور از انتظار می‌دانستند. آنها با نوعی خوش‌بینی بر این باور بودند که این روند با تحولات بین‌المللی و روند جهانی‌شدن تعارض دارد. گنو دراین‌باره می‌گوید: «... این اشتباه بزرگی خواهد بود که عنصر دولت-ملت‌ها را چنان غایتی در خود تصور کنیم، زیرا این سازمان سیاسی -دولت‌ها- فقط مرحله‌ای از تاریخ بشری است و با تغییر شرایط مناسب برای زایش و شکوفایی دولت-ملت‌ها، اوضاع سریعاً دگرگون می‌شود و به همین دلیل باید قواعد عصر جدید را فهمید البته نه به خاطر مبارزه با آن، که این کار، بی‌هوده است.»^۱ گنو برای عبور از روایت کلان دولت-ملت ایده دیگری را ارائه می‌دهد و آن را روایتی دوران‌ساز قلمداد می‌کند؛ زیرا بر این باور است که «با از دست رفتن باورهای رایج در عصر دولت-ملت‌ها دستورالعملی برای محدودکردن فضای همبستگی انسان‌ها باقی نمی‌ماند و در نتیجه دیگر هیچ بدهات تاریخی، اجتماعی یا سرزمینی وجود نخواهد داشت».^۲ بدین‌سان او در پی نفی روایت دولت-ملت‌ها، روایت یک دیگری ارائه می‌دهد و آن را ظهور عصر امپریال یا امپراتوری نام می‌دهد. به نظر گنو عصر امپراتوری یا به تعبیری نه‌چندان دقیق، عصر «جهانی‌شدن» آغاز دورانی است که در آن شهروندان خود را تابع امپراتوری جهانی می‌دانند و این نوع جامعه انسانی به قدری پیشرفت می‌کند که دیگر نمی‌تواند بدنه سیاسی مشخصی از خود ارائه دهد. آنگاه گنو در مقام پیشگو، آینده‌ای را پیشگویی می‌کند که فاقد مرکز و یکپارچه است و هر شهروند خود را بخشی از امپراتوری جهانی می‌داند. در اینجا گنو از ورود به جزئیات پرهیز می‌کند؛ زیرا در ذهن رؤیاپراز خویش تمایزی میان شهروندان شمال و شهروندان جنوب این امپراتوری عظیم قائل نمی‌شود. افسانه‌پردازی گنو البته ادامه پیدا می‌کند؛ او مانند اتوپیس‌ت‌ها وعده می‌دهد که در عصر امپریال قدرت به طرز ایدئال‌تری مهار خواهد شد و فرایند تمرکز قدرت در دست دولت‌های قدرتمند کاهش می‌یابد و جهان به‌گونه‌ای می‌شود که می‌بایست آن را فی‌الواقع به فال نیک گرفت. گنو سپس چنان مکشفاش را بسط می‌دهد که در پی تحقق این «امپراتوری» عظیم گونه‌های دیگر از «پایان» و این بار «پایان سیاست» را اعلام می‌کند. او مانند همفکر خویش فوکویاما، پایان عصر دولت-ملت‌ها (۱۹۸۹) را متضمن پایان سیاست قلمداد می‌کند و متنازاً از «اقتصاد بازار آزاد» می‌کوشد سیاست را به فعالیت اقتصادی و بازار آزاد فروبکشد تا آن را از جوهره خود خارج کند. در این صورت «سیاست بدون جوهر» یا در حقیقت «سیاست بدون محتوا» به نوعی شرکت عظیم تجاری بدل می‌شود که این بار نه به کنشگران سیاسی یا ایده‌گرایان سیاسی، بلکه به خیل عظیمی از کارشناسان خبره و متخصص نیاز دارد تا بتواند آن شرکت یا درواقع امپراتوری را به سوددهی بیشتری برساند؛ سودی که منافع آن این بار نه به صورت افقی بلکه به صورت سلسله‌مراتب توزیع می‌شود تا آنان که در رأس شرکت قرار دارند بیشتر بهره‌مند شوند.

ایده گنو درباره پایان سیاست شباهتی ماهوی به ایده فوکویاما درباره «پایان تاریخ» دارد. این هر دو نقطه عزیمت خود را دربارۀ تکرار پایان از مقطع ۱۹۸۹ در نظر گرفته‌اند. نظریه مشهور فوکویاما که پس از جنگ سرد منتشر شد، یکی از

نگاهی به رمان «مردن آسان‌تر از دوست داشتن است» نوشته احمد آلتان

آن سوی تاریکی موسوم به آینده

کوشک کوچینی که عثمان در آن عزلت گرفته، یادآور تابوت مرگ است. او «از یک شکاف سر بازکرده در دل زمان به گذشته لغزیده، بعد آن شکاف بسته شده و او در گذشته مانده» است. در این تابوت، تصاویر متعدد و متراکم عشق‌ها، رنج‌ها، کودتاها، جانیت‌ها و جنگ‌ها از پی هم می‌گذرند. شکرد احمد آلتان، در لحاظ‌کردن شخصیت عثمان، این فرصت را فراهم کرده تا «زمانه» باشد که افراد را می‌شوند. اما این شنونده با پرسش‌های خود گاهی آنها را به شک نیز بیندازد، حتی سبب شود از مواضع خود کوتاه بیایند. اگر قرار بود روایت صرفاً با زاویه دید دانای کل روایت شود، امکان مداخله‌ای این‌چنینی وجود نمی‌داشت. خصوصاً که عثمان با مردگان به گفت‌وگو نشسته است، و این به آن معناست که آنها می‌توانند حس اکنون خود را نسبت به گذشته پس از سال‌ها، در زمان کوشک کوچینی که عثمان در آن عزلت گرفته، یادآور تابوت مرگ است. او «از یک شکاف سر بازکرده در دل زمان به گذشته لغزیده، بعد آن شکاف بسته شده و او در گذشته مانده» است. در این تابوت، تصاویر متعدد و متراکم عشق‌ها، رنج‌ها، کودتاها، جانیت‌ها و جنگ‌ها از پی هم می‌گذرند. شکرد احمد آلتان، در لحاظ‌کردن شخصیت عثمان، این فرصت را فراهم کرده تا «زمانه» باشد که افراد را می‌شوند. اما این شنونده با پرسش‌های خود گاهی آنها را به شک نیز بیندازد، حتی سبب شود از مواضع خود کوتاه بیایند. اگر قرار بود روایت صرفاً با زاویه دید دانای کل روایت شود، امکان مداخله‌ای این‌چنینی وجود نمی‌داشت. خصوصاً که عثمان با مردگان به گفت‌وگو نشسته است، و این به آن معناست که آنها می‌توانند حس اکنون خود را نسبت به گذشته پس از سال‌ها، در زمان

مردن آسان‌تر از

دوست داشتن است

احمد آلتان

ترجمه علیرضا سیف‌الدینی

نشر نو

مشهورین ایده‌های سیاسی پس از ۱۹۸۹ است. این ایده اگر چه در ابتدا با استقبال همراه بود اما به‌تدریج در پی اتفاقات سیاسی و اجتماعی اهمیت اولیه را از دست داد، چراکه بحران‌های پی‌پی چه در کشورهای غربی و شرقی از قبیل بحران‌های مالی و اقتصادی و جنگ‌های خاورمیانه بر آن ذوق‌زدگی اولیه فائق آمد. از طرف دیگر، ظهور قدرت‌هایی مانند چین که لزوماً به آن نوع سیاسی که گنو و فوکویاما و دیگران وعده می‌دهند، منتهی نمی‌شود و در هر حال شکل تازه‌ای از دولت قدرتمند را به نمایش می‌گذارد که با پایان «دولت-ملت» که جناحی از راست‌گرایان لیبرال‌مشرب و محافظه‌کار ارائه می‌دهند، مغایرت دارد.

به این ترتیب وقوع یک اتفاق مانند پایان جنگ سرد یا سقوط دولت شوروی لزوماً به معنای پایان سیاست با پایان تاریخ نخواهد بود. تنها درکی «ایدئولوژیک» می‌تواند با چنین خوش‌بینی ساده‌انگارانه سیر تحولات جهان آینده را پیشگویی کند. این نوع تکرار که تکراراش وجدان‌هایی را حتی به‌طور موقت آسوده می‌سازد، درعین‌حال نوعی دفاع فلسفی از نظم موجود است؛ نظمی که با وجود دفاع از تکنوکراسی، می‌کوشد تنها یک مدل خاص تاریخی ارائه دهد و همان مدل را پایان تاریخ یا حتی سیاست تلقی کند. واقعیت این است که سیاست همواره به چیزی فراتر از خود و در اینجا به چیزی فراتر از دولت-ملت ارجاع دارد و به همین دلیل مرگ سیاست، اگر که مرگی وجود داشته باشد، به زندگی و مرگ دولت-ملت‌ها یا امپراتوری‌ها وابسته نخواهد بود. سیاست همواره از امکاناتی پیش‌بینی‌ناپذیر برخوردار است که توأم با نوعی تنش است؛ تنشی که آغاز دارد اما انجام ندارد.

۲۰۱. «پایان دموکراسی»، ژان ماری گنو، ترجمه عبدالحسین نیک‌کهر